

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ПРОГРАМА ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

на навчання за ОКР «магістр»

галузі знань D - «Бізнес, адміністрування та право»

спеціальності D2 - «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
протокол № 3 від «10» лютого 2025 р.

Чернігів 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ	4
Модуль 1. Бюджетна система	4
Модуль 2. Банківська система	5
Модуль 3. Податкова система	6
Модуль 4. Страхування	8
Критерії оцінювання знань абітурієнтів	15

ВСТУП

Програма вступних випробувань для навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» галузі знань Д «Бізнес, адміністрування та право», спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», розроблена з урахуванням вимог навчального плану. Зміст програми спрямований на перевірку знань абітурієнтів і визначає вимоги до завдань вступних випробувань та критерії їх оцінки.

Метою вступного іспиту на ОКР «магістр» зі спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» є формування контингенту студентів, найбільш здібних до успішного опанування дисциплін означеної спеціальності шляхом оцінки знань та навичок абітурієнтів.

Вимоги до здібностей та рівня підготовленості абітурієнтів. Успішне засвоєння навчальної програми ОКР «магістр» зі спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» потребує від абітурієнта наявності базової вищої освіти, а також здібності до оволодіння знаннями, уміннями та навичками в галузі соціально-економічних та професійно-орієнтованих дисциплін.

Зміст програми вступних іспитів. Програма вступного іспиту на ОКР «магістр» зі спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» має інтегрований характер і включає теми дисциплін за освітньо-професійними програмами:

Модуль 1. Бюджетна система;

Модуль 2. Банківська система;

Модуль 3. Податкова система;

Модуль 4. Страхування;

Порядок проведення вступного іспиту визначається Правилами прийому до Національного університету «Чернігівська політехніка» на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році.

Формою проведення вступного іспиту на ОКР «магістр» зі спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» є письмовий екзамен, який містить 15 тестів, три теоретичних питання та дві задачі.

Модуль 1. Бюджетна система

1.1 Бюджетна система України

Місце бюджету у фінансовій системі України. Матеріальний зміст та форма прояву бюджету. Бюджет як економічна категорія і основний фінансовий план держави.

Функції бюджету. Практичний вияв та значення головних функцій бюджету. Поняття бюджетної системи держави. Основи бюджетного устрою держави, основні фактори, що його визначають.

Принципи побудови бюджетної системи України.

Склад бюджетної системи України. Державний і місцеві бюджети. Складові частини бюджетів. Загальний і спеціальний фонди бюджетів.

1.2 Доходи та видатки Державного та місцевих бюджетів України

Доходи та витрати бюджету у системі державних доходів і витрат. Сутність доходів і витрат бюджету як економічних категорій. Джерела формування доходів бюджету.

Ознаки класифікації доходів і видатків бюджету. Склад і структура доходів Державного бюджету України. Доходи загального і спеціального фонду бюджету. Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України та їх структура.

Склад доходів місцевих бюджетів. Структура видатків місцевих бюджетів. Надходження та витрати бюджету розвитку місцевих бюджетів.

Дефіцит і профіцит бюджету. Джерела фінансування дефіциту бюджету. Джерела фінансування дефіциту бюджету в Україні.

Державний кредит як джерело фінансування дефіциту бюджетів. Форми державного кредиту.

Державний борг і його структура. Внутрішній і зовнішній, поточний і капітальний державний борг. Обслуговування державного боргу.

1.3 Бюджетний процес

Сутність бюджетного процесу та особливості його організації в Україні. Учасники бюджетного процесу. Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні. Особливості складання проекту місцевих бюджетів, їх прийняття, виконання та підготовки звітів про виконання бюджетів. Роль основних учасників бюджетного процесу в його організації на місцевому рівні.

Рекомендована література

1. Бюджетна система: навчальний посібник / Піхоцька О. М., Фурдичко Л. Є., Синютка Н. Г. – Львів: ТНЕУ, 2019. – 328 с.

2. Бюджетна система: підручник / І. В. Алексєєв, Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, М. В. Ливдар. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019.- 400 с.

3. Бюджетний Кодекс України. Закон від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

4. Бюджетна система України в схемах і таблицях : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / МОН України ; Дніпровський держ.аграр.-економ.ун-т ; С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, О. В. Добровольська, Л. І. Катан. – Дніпро : Моноліт, 2021. – 332 с.

5. Бюджетний менеджмент: навчальний посібник / Ватаманюк-Зелінська У.З., Ситник Н.С., Стасишин А.В., Круглякова В.В. – Л.: Видавництво «Магнолія», 2021. – 511 с.

6. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.

7. Піхоцька О. М., Фурдичко Л. Є., Синютка Н. Г. Бюджетна система: навчальний посібник. Львів: ТНЕУ, 2019. 328 с.

8. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України. Закон України від 17 вересня 2020 року № 907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-20#Text>

9. Про Державний бюджет України на 2021 р. Закон України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>

10. Сучасна бюджетна система: правила та процедури : навчальний посібник / за заг. ред. В. В. Зубенка ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». Київ, 2017. 184 с.

11. Таукешева Т. Д. Фінансове планування діяльності бюджетних установ : навч. посіб. ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 405 с.

12. Юшко С. В. Бюджетна система [Електронний ресурс] : підручник / С. В. Юшко ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (11,1 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. - 382 с.

Модуль 2. Банківська система

2.1 Банківська система в економіці держави та основні напрями діяльності центральних банків

Сутність банківської системи та об'єктивні економічні умови її формування. Роль та місце банківської системи в економіці держави.

Принципи побудови банківської системи. Функції та механізм функціонування банківської системи.

Сутність центрального банку та його роль в економіці.

Основні напрями діяльності та функції центральних банків. Центральний банк як емісійний центр держави.

Функції банківського регулювання та нагляду, реалізації грошово-кредитної політики, валютного регулювання і контролю.

Центральний банк як інформаційно-статистичний та аналітичний центр банківської системи.

Операції центральних банків та їх загальна характеристика.

2.2 Функції та основні види операцій комерційних банків

Комерційні банки як ключова складова банківської системи.

Сутність та призначення комерційних банків у сучасному економічному просторі. Основи організації та специфіка діяльності банківських установ.

Принципи та цілі діяльності комерційних банків. Функції комерційних банків в ринковій економіці.

Ознаки класифікації комерційних банків. Універсальні та спеціалізовані банківські установи.

Основні напрями діяльності та види операцій комерційних банків. Загальна характеристика банківських операцій та послуг.

2.3 Банківська система України

Організаційна структура та характеристика дворівневої банківської системи України. Принципи взаємодії складових елементів першого і другого рівнів банківської системи.

Функції банківської системи України та правові основи її функціонування.

Статус НБУ та його роль в банківській системі України. Завдання та функції Національного банку України.

Основні напрями діяльності та операції НБУ. Емісія грошей та регулювання грошового обігу.

Грошово-кредитна політика НБУ та інструменти її реалізації. Валютна політика та валютне регулювання і контроль.

Сутність комерційного банку та його роль в економіці України.

Створення та організація діяльності комерційного банку.

Сутність, принципи діяльності та функції комерційних банків. Види комерційних банків в Україні.

Види та загальна характеристика операцій вітчизняних банків. Пасивні операції комерційних банків. Активні банківські операції. Комісійно-посередницькі операції та послуги комерційних банків.

Рекомендована література

1. Банківська система України, загальні поняття про облік, аудит та економічний аналіз в умовах ринкової економіки / [О. Б. Жихор та ін.]. Київ : Кондор, 2018. 436 с.

2. Банківська система: навч. посіб. / [О. І. Береславська та ін.]. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 485 с.

3. Усік, П. С. Безпека банківських систем : навч. посіб. / П. С. Усік, К. О. Буравченко ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т.-Кропивницький : ЦНТУ, 2022. - 194 с.

4. Загородній А., Вознюк Г. Банківська справа: термінол. словн. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010. 506 с.

5. Коренюк П.І., Коренюк Л.В., Левандівський О.Т. Гроші і кредит: навч. посіб. Кам'янське: ДДТУ, 2019. 401 с.
6. Кузьмак О.М., Кузьмак О.І., Боднарюк І.Л. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навч. посіб. Рівне : Червінко А. В., 2012. 264 с.
7. Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. Банківська система : навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.
8. Про банки і банківську діяльність: закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
9. Про [безготівкові розрахунки](#) в Україні в національній валюті: Інструкція НБУ від 21.01.2004 р. №22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.
10. Ринок фінансових послуг: навч. посібник./ укл. О.В. Третьякова., В.М. Харабара., Р.І. Грешко – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 118 с.
11. Слав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.

Модуль 3. Податкова система

3.1. Сутність податків і їх значення

Податки як фінансова категорія, їх економічна сутність і призначення. Історична ретроспектива розвитку податків.

Податки-вихідна категорія державних фінансів. Характерні ознаки податків як обов'язкових платежів.

Податки як елемент перерозподілу валового національного продукту. Податкова система: поняття і основи побудови. Принципи оподаткування. Основні категорії податкової системи.

Функції податків. Елементи податку. Види податкових ставок. Проста і ступінчаста шкала прогресивного оподаткування.

Класифікація податків і зборів. Прямі і непрямі податки, їх склад і особливості. Пропорційні, прогресивні та регресивні податки. Загальнодержавні та місцеві податки, порядок їх встановлення в Україні.

3.2. Податкова система України

Сучасна податкова система України. Податковий кодекс: сутність і структура.

Основні види податків і зборів та їх законодавче регулювання.

Податок на додану вартість та акцизний податок, їх особливості, платники, об'єкти оподаткування та механізм обчислення. Місце непрямих податків у складі ціни продукції (робіт, послуг).

Місцеві податки і збори: структура і призначення. Особливості нарахування.

Ухилення від сплати податків і відповідальність платників за порушення

податкового законодавства.

Рекомендована література

1. Безкровний О. В., Дорошенко О. О. Навчально-методичний посібник для аудиторної та самостійної роботи з дисципліни Податкова система для здобувачів вищої освіти очної та заочної форм навчання [11-те вид., доп. і перероб.]. Полтава : ПДАА, 2024. 187 с.
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Варналій З.С., Романюк М. В. Податкова система: підручник. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
4. Воронська О.О. Податки в Україні: навчальний курс. Від теорії до практики: підручник. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 471 с.
5. Карпенко В.В., Колодяжна Т.В. Податкова система: навч. посіб. Харків: Лідер, 2018. 273 с.
6. Податки і збори: сучасні тенденції та перспективи / [А. М. Вдовиченко та ін. ; за заг. ред. В. М. Мазярчука]. Київ: Лопатіна О. О., 2019. 390 с.
7. Податкова система: конспект лекцій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Гречко А. В. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 119 с.
8. Податки. Оподаткування. Податкове планування. Термінологічний словник: навч. посіб. / А. Г. Загородній [та ін.]. Львів: ЗУКЦ, 2017. 511 с.
9. Податкова система: навч. посіб. / В. І. Аранчій [та ін.]. Полтава: Укрпромторгсервіс, 2018. 361 с.
10. Податкова політика підприємства : навчальний посібник / О. С. Іванишина, О. М. Герасименко, Т. В. Тучак, І. А. Прокопенко ; Державний податковий університет. – Ірпінь : ДПУ, 2023. – 158 с.
11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
12. Про державну фіскальну службу України: постанова КМУ від 21 травня 2014 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>.
13. Томнюк Т. Л. Податкова система : навч. посіб.. Чернівці : ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.

Модуль 4. Страхування

4.1 Принципи та класифікація страхування, страховий ринок

Необхідність страхового захисту як важливого засобу економічної безпеки суб'єктів господарювання та життєдіяльності людей на випадок шкоди, зумовленої ризиковими обставинами.

Принципи страхування.

Поняття класифікації, її наукове та практичне значення. Ознаки класифікації.

Поняття ризику. Основні характеристики ризику.

Оцінка ризику й визначення доцільності його страхування. Критерії визначення ціни страхування. Структура та основи розрахунку страхових тарифів.

Поняття страхового ринку. Суб'єкти страхового ринку. Роль посередників: страхових агентів і брокерів. Перспективи розвитку страхового ринку в Україні.

4.2 Галузі страхування та їх характеристика

Страхування життя і його основні види. Змішане страхування життя. Страхування до одруження. Страхування пенсій (ренти).

Страхування від нещасних випадків. Медичне страхування.

Страхування майна юридичних осіб: суб'єкти й об'єкти страхування, страхові події, порядок укладання договорів, умови відшкодування збитків.

Страхування майна громадян: будівель і споруд, тварин, домашнього та іншого майна.

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Моторне (транспортне) страхове бюро і його функції. Міжнародна система «Зелена картка».

4.3 Доходи, витрати і прибуток страховика

Склад доходів страховика. Доходи від страхової діяльності. Зароблені страхові премії, порядок їх визначення. Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів.

Витрати страховика: їх склад і економічний зміст. Собівартість страхової послуги. Виплата страхових сум і страхового відшкодування. Витрати на утримання страхової компанії.

Прибуток страховика. Визначення прибутку від страхової діяльності. Прибуток від інвестиційної діяльності. Розподіл прибутку. Оподаткування страховиків.

Поняття фінансової надійності страховика та значення останньої. Формування збалансованого страхового портфеля. Відбір ризиків.

Тарифна політика. Перестрахування як метод забезпечення фінансової надійності.

Рекомендована література

1. Закон України «Про страхування» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

2. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування» №182 від 25.12.2023 U RL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0182500-23#Text>

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf

4. Білик О.І., Хім М.К. Державне і приватне страхування. Теорія і практика: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 231 с.
5. Журавка О.С., Бухтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страхування: навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. - 350 с.
6. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку. монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.
7. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування : навчальний посібник / Мельник Т. А., Сибірцев В. В. - Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2022. – 307 с.
8. Непран А. В., Тимченко І. Є., Левчук О. М. Страхування: практикум. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2019. 130 с.
9. Олійник О. В., Нагаєва Г.О. Страхування: навч. посібн., Харків: ХНАУ, 2020. - 252 с.
10. Плиса В. Й. Страхування: підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене. Київ : Каравела, 2019. 512 с.
11. Сосновська О.О. Страхування: навчальний посібник. - К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. - 328 с.
12. Страхові послуги: у схемах і таблицях: навч. посібн. / укл. : М.П. Федишин. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. - 208 с

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТІВ

Формою проведення вступного іспиту на ОКР «магістр» зі спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» є письмовий екзамен.

Екзаменаційний білет включає 15 тестів, 3 теоретичних питання та 2 задачі

Кількість балів за виконання завдань:

10 тестів – по 3 бали;

5 тестів – по 4 бали;

3 теоретичні питання – по 10 балів;

2 задачі – по 10 балів.

Всього 100 балів за повну відповідь.

Відповідь на теоретичне питання, яка оцінюється в 10 балів має відповідати таким вимогам:

- повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту поставленого питання або проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання економічних категорій та законів;
- виявлення творчих здібностей у розумінні, викладенні й використанні навчально-програмного матеріалу;
- здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та і самостійно робити логічні висновки й узагальнення;
- уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми виявлення;
- демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання;
- використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання;
- знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, міжнародних та міждержавних угод з обов'язковим на них посиланням під час розкриття питань, які того потребують;
- засвоєння питань програми курсу відповідно до основної та додаткової літератури.

Відповідь, яка оцінюється в 5 балів має відповідати таким вимогам:

- згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано хоча б одна з цих вимог (якщо вона явно потрібна для вичерпного розкриття питання); або:
- у цілому правильно розкритий за зазначеними вимогами зміст відповіді, але допущені значні помилки під час:
 - використання цифрового матеріалу;
 - посилання на конкретні історичні періоди та дати;

- формулювання назв провідних фінансових та кредитних установ та завдань, які перед ними ставляться, а відносно міжнародних (особливо учасником яких є Україна) – у переліку країн учасниць;
- визначення авторства і змісту в цілому правильно зазначених теоретичних концепцій, що спотворює логіку висновків під час відповіді на конкретне питання.

Відповідь, яка оцінюється в 3 бали має відповідати таким вимогам:

- згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано три вимоги (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);
- одночасно допущені дві значні помилки, які визначені у критерії оцінки питання в 5 балів;
- зроблені під час відповіді висновки не є правильними чи загальновизнаними при відсутності у відповіді студента доказів і раціональних аргументів на їх користь;

Відповідь оцінюється в 0 балів за таких обставин:

- згідно з вимогами до відповіді на найвищий бал не виконано три чи більше вимоги (якщо вони явно потрібні для вичерпного розкриття питання);
- одночасно допущені дві чи більше значні помилки, які визначені у критерії оцінки питання в 3 бали;
- зроблені під час відповіді висновки не є правильними чи загальновизнаними при відсутності у відповіді студента доказів і раціональних аргументів на їх користь;
- характер відповіді дає підставу стверджувати, що особа, яка складає іспит, неправильно зрозуміла зміст питання чи не знає правильної відповіді і тому не відповіла на нього по суті, допустивши грубі помилки у змісті відповіді, або давши відповідь не на поставлене в білеті питання.

Виконання абітурієнтами екзаменаційного завдання повинно носити виключно самостійний характер: за використання заборонених джерел (шпаргалок, засобів зв'язку та ін.) чи підказок абітурієнт знімається з іспиту та одержує 0 балів.

Загальна підсумкова оцінка за екзамен дорівнює сумі балів, отриманих за відповіді по чотирьом питанням.

Оцінювання знань абітурієнтів, що складають іспит, здійснюється за 100 бальною шкалою. Бали переводяться в 4-х бальну (національну) шкалу у такому порядку:

Оцінка за 100- бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
81-100	5 / відмінно
60-80	4 / добре
24-59	3 / задовільно
0-23	2 / незадовільно

Результати екзамену фіксуються в екзаменаційній відомості.